

İDARE MERKEZİ
ANKARA, İstanbul Caddesi
Maarif Eminliği yanında

İSTANBUL BÜROSU
İstanbul, Ankara Caddesi
No — 87

HAYAT

Fiatı her yerde 15 kuruş
seneliği, posta ile 7,5 Türk Lirası
(Ecnebi Memleketlere 7,5 Dollar)

Abona ve ilan için İstanbul
bürosuna muracaat edilir
Yazı işlerinin mercii Ankara
merkezidir

Hayata, daima hayata.. Dünyaya daha çok hayat katalım!

— NIETZSCHE—

Cilt: V

Ankara , 24 Kânunsani , 1929

Sayı: 113

Büyük Kadınlardan

“ELLENKEY,,İN HAYATI ve FİKİRLERİ.

İsveç sosyalistlerinden ve kadın cereyanında yegâne muharrir olan „Ellenkey” in 23 Nisan 1926 ya tesadüf eden ölümü, Dünyanın her tarafında umumî ve büyük bir teessürle karşılandı. Hemen her millet bu meşhur kadın için gazete ve mecmualarına sütunlarla yazı yazdılar.

Çünkü „Ellenkey” şahsiyetin ve manevî tekâmülün serbestisi için yarım asırdan fazla mücadele etmiş bir mütefekkir ve muharrirdir. Her serbesti müdafii gibi o da manialı yolları çiymedi, aştı. Mamafi hayatının sonuna doğru kazandığı büyük şöhretiyle beşeriyet üzerindeki azîm tesiri ona epeyce pahalıya mal oldu.

Kendisine insafsızca verilen sıfatlar „Ellenkey” i şüphesiz çok müteessir etmişti. Fakat onun bu haksız tecavüze yegâne cevabi yarasının sızısını içine akıta akıta sükûnetle İstokholmdan çekilmek oldu. Bu suretle hali infilakta olan efkâri umumiye ve edebiyata kulaklarını tıkadı ve sakin bir yerde çalışmak, yazmak suretile kendini avuttu.

Mamafi inzivağâhı olan „Strand” hayatının son senelerine doğru adeta bir edebiyat kâbesi oldu. Oraya dünyanın her tarafından büyük mütefekkir ve ediplerin akını başladı. Fransızlar, İngilizler, Ruslar, Amerikalılar, hatta Japon ve Çinliler bile „Strand”i ziyaret etmeden geçmediler. Büyük ve müşfik „Ellenkey” burada kendisiyle mülâkata gelen her kesi nezaketle karşıladı.

İsvecin taşsız Kırılıçası ünvanını alan „Ellenkey” uzun mücadele hayatında yeni bir fikir müdafinin ekseriyetle zulûm ve haksızlıkla karşılaşmasını tabîî bir hadise telâkki etti. Taşdığı büyük azim, insanlar hakkında beslediği itimat tesadüf ettiği bütün maniaları bertaraf ederek yolunda ilerlemesine yardım etti ve uzun ıztırâplı senelerden sonra o büyük şöhretinin sahibi olabildi. O zamanın muharrirlerinden „Strinberg” „Ellenkey” e izafe ettiği bir romanında kahramanını Ce-

hennemde doğan basit ve Şeytan kadın diye tavsif etmişti. Bu roman yazılalı bugün yirmi seneyi geçtiği halde bunu ne „Ellenkey” ne de İsveç edebiyatı el’an unutmamıştır.

Mükemmel bir konforu havi mütevazi evinin kapıları her zaman her ziyaretçiye açıktı. Yetmiş üç yaşında „Strand” ta ziyaretine gelenler onuzinde, saatlarca yol yürür, kürek çeker, dağlara tırmanır, bütün yeni cereyanları dinler ve takip eder buldular.

„Ellenkey”in büyük meziyetlerinden birisi te benimsediği bir mevzuu kuvvetle müdafaa etmesidi. „İstokholm”da in’ikat eden (Pacific Congress) sulhcular Kongrasında nutuk irad ederken gösterdiği kudret samiini hayretlere düşürdü.

Sulhu, harbin büyük bir düşmanı olarak heyecan ve asabiyetle müdafaa edereken sesinde çok derin bir elemin ihtizazları vardı. Hatta samiinden bir muharrir kendini tutamıyarak „işte benim tam istediğim şey ! kitabımda kuvvetle bahsetmekten âciz olduğum nokta !” diye takdirle alkışlarken „sulhu yalnız „Ellenkey” kudretle müdafaa edebilir” dedi.

„Ellenkey”in sulhtan mada müdafaa ettiği bir çok fikirler daha vardı: kadınların içtimâî ve siyasî haklarının yorulmaz bir taraftarı idi, feminizim cereyanına karıştı, edebiyattaki huşunete isyan etti, insaniyetin en ideal ruhunu meydana çıkarmak için didindi.

Feminist „Ellenkey” aynı zamanda ideal aşkın da müdafiiydi. İlk zamanlar gazetelerde eyence mevzuu olarak cemiyetin istihfafiyle karşılaştıysede yaşının yetmiş beşinci senei devriyesi sanki bütün İsveç matbuatına kendisini tahlile vesile hazırladı. Kiliseler kendisini ahlâkın en mümtaz miyar ve müdafii kabul ettiler. Memleketin en münevver ve en kibar halkı namına rekzedilen âbidenin merasiminde bulundular. Diğer bir tabirle geç kalan zaman ona yetişti.

Diye biliriz ki hiç bir İsveçli hem-asrı „Ellenkey” kadar muhitine müessir olamamıştır. Bu, ne diğer muharrirlerden iyi yazdığından, ne şöhretinden ne muhayyilesinin fazla zengin ve fikirlerinin kuvvetli olmasından, ne de beşeriyet hakkındaki malûmatının derinliğindedir. Bütün bu noktalarda kendisine faik bir çok kimseler mevcuttur. Bu, sırf zamanın manevî cereyanını ruhunda en kuvvetli ve en ateşli hissetmesindedir..

Bugün „Ellenkey”in müdafaa ettiği kadın hukuku, aşk, aile ve çocuk hakkındaki noktai nazarları hemen her erkek tarafından kabul edilmiş gibidir. Fakat ne yazık ki bu fikirler asıl menbandan intişar ettiği sıralarda bir çok itirazlara maruz kalmıştır. İlk zamanlar „Ellengey” fazla serbes fikirli, hatta belki ahlâksız tanındığı halde sonraları aşkın ve anneliğin yegâne müdafii olarak kabul edildi. İskandinavada olduğu kadar dünyanın her tarafında büyük bir şöhretin sahibi oldu. Bugün memleketinin kadınları elde ettikleri hukukun saadetini hissedilerken onun aziz ismini hürmetle hatırlarlar.

Müdafaa ettiği Liberalizm-serbestiyet—siyasî olmaktan ziyade ferdî idi. Bu beşerî ve tabîî mecburiyetlerden değil, kanundan, meşruiyetten kaçmaktı.

Bu fikre nazaran „Ellenkey”in felsefesi, yerleşmiş adet ve kanaatları tadil edici bir-Doctrine- akidedir. Aksi cereyanların hâkim olduğu bir devir ve yerde doğmuş olmasına nazaran gayesi, dünyanın kanun, adet ve telâkkilerini azamî serbestî dahilinde görmektir. Başlıca emeli memleketinde izdivaç, talak, hakkı temellük, hakkı vesayet mes’eleleriyle kadın hukukunun ideal bir şekilde serbestî ve tekâmüle doğru yürümesini görmek onu sönmez bir arzusuydu.

„Ellenkey”in ruhundan taşan inki-lâpçılık fikrini ve hürriyet temayülünü tetkik edersek bunun irsî olduğuna

şahit oluruz. (Lieut-Col. James Mckey) namını taşıyan, ruhu ve lisanı İskoç olan cedit otuz sene muharebelerinin sonlarında İsvece geldi. Bu nesilden avukat, ricali hükümet, muharip, edip gibi pek büyük kimseler yetişerek zamanlarında mühim işler gördüler. İzdivaç ettikleri asıl İsveçli kadınların zekâsı da yeni yetişen nesle aşılandı. Bu neslin kadınları erkeklerinden hiç de aşağı kalmıyacak derecede orijinal fikirli cesser ve kavi itikatlı idiler. Hatta bunlar arasında "Ellenkey" in büyük ninesi kadın hukukunun müdafilerindendi. Annesi de liberalist zevcinin serbes fikirlerine tamamen iştirak etti. İşte bunlardan doğan Ellenkey de aynı kandan geldiğini ispat etti.

İçinde yaşadığı ailenin maddî ve içtimâî vaziyetini nazari itibara alırsak "Ellenkey" kardaşlarıyla birlikte çok sade bir yaşayış içinde büyüdü. Ailenin bütün varidatı hemen hemen siyasî ve serbestî teşkilâta sarfediliyordu. Mamafi kütüphaneleri ahlâkî, içtimâî, siyasî, edebî, felsefî her nevi kitapla doluydu. Aynı zamanda zamanın mütfekkirleriyle de daima temasta idiler.

"Ellenkey" genç kız hayatının ilk günlerinde babasıyla iyi bir fikir arkadaşlığı, sonradan da kâtibi oldu. Çünkü babasıyla beraber bulunup onun fikirlerini dinlemek kaçırılmıyacak bir fırsattı.

Fakat liberalist babası, siyasî prensiplerinde mağlup olunca - ki bu zaman bütün emval ve varidatı mahvoldu - "Ellenkey" artık kendi hayatını bizzat kazanmak zaruretini duydu. İstokholmda (Liberals) mektebine hocalıkla yerleşti. Buradan çok memnundu. On dokuz sene kaldı. Vazifesi çocukların manevî kabiliyetleriyle uğraşmaktı. Bu hem ruhuna, hem de gördüğü terbiyeye uygundu.

Mamafi buradaki senelerin hepsi mes'ut geçmedi. Yabancı olduğu şehir hayatı onu sıkıyordu. Çocukluğunun tatlı hatıralarını taşıyan köy hayatını aradı.

Kendi din telâkkisi yaşadığı muhitin telâkkisiyle taaruz ediyordu. Çünkü "Ellenkey" her şeye akıl ve muhakemesiyle inanmaya alışmış, maneviyati o şekilde terbiye edilmişti. Her şeye gözü kapalı inanmazdı.

Halika aklî bir mana vermeye uğraşa uğraşa yolunu kaybetti ve tamamen (Agnostisizm) sahasına indi. Allaha şahsî kıymet vermek itikadından büsbütün uzaklaştı. Âklı ile hakim olan allahı beşerin zekâsıyla idrak edilemeyecek mahiyette prensiplerini idare eden bir kuvvet diye tanıdı. İstokholmdaki hocalık senelerinde evvelâ amele kadınlara konferanslar vermeye başladı. Sonra da

şöhreti yükseldikçe her sınıf halka hitap etti. 1896 da (Copenhage) ta inikat eden kadın kongresinde annelik vazifesinin kadın için birinci ve siyasî hukukun ikinci derecede haizi ehemmiyet olduğunu iddia etti. Halbuki bu fikri kendisini dinleyen kadınlara mücadele ettikleri prensiplerin tamamen aksi taraftarı olduğu zannını verdi.

Onlarca bu, en müthiş dalâletti. "Ellenkey" onların lehine değil aleyhine tesir yapıyordu. Bahusus bu kadınlar hayatlarını ev işlerine hasretmeğe isyan etmişler, hariçte erkeklerle müsavat istiyorlardı. Bu tenkitler ona büyük ve derin ızdırıp verdi. İstifa etti ve Almanya'ya gidip hayatını yazı yazmaya hasretti. Kadın için hayatın yegâne manasını izdivaç ve annelikte bulunduğu fikrinde bütün ömrünce sabitti. Fakat muterizlerine, anneliğin siyasî, içtimâî hürriyet ve tekâmüle mani olamayacağını pek güçlkle anlatabildi.

Mamafi feminizmin yeni doğmağa başladığı ve kendisinden en çok yardım beklediği bir devirde bu cereyana yaptığı hücum affedilemez.

* *

"Ellenkey" edebî kemaline geç erdi, Almanyada elli dört yaşında ilk kitabını neşretti. Diğer eserleri de bunu takip etti. (Aşk ve İzdivaç, Kadınlık cereyanı, Kadın ahlâkı, Çocuk asrı, Anneliğin rönesansı, Aşk ve Ahlâk) namındaki eserleri hep ideal dünyada kadının ideal mevkiinin ne olacağı meselesini araştırır.

Fikirlerini tahlil edersek "Ellenkey" in

mantığının en kuvvetli noktasını tahlil edilmeyen, muallakta kalmış bilhassa aşk gibi mes'elelere tevcih ettiğini görürüz. Meselâ nazarında izdivaç, yerleşmiş, an'ane şeklinde ahlâkî ve kanunî bir teamül olmaktan ziyade daha başka bir ehemmiyeti haizdi: izdivaç, ferdin aşk saadetiyle alakadardı.

Bu, ferdi müdafaa edip cemiyeti incitmek demek değildi. Çünkü cemiyetin bu şekilde fertten en büyük yardım görebileceğine iman etmişti.

Aşksız cinsî münasebet nazarında soğuk ve resmî idi. Gerçi bunu kanun haricinde addetmiyor, fakat cinsî münasebetle alâkadar olan kanunları tabîî kanunlara muğayir buluyordu. Ahlâkî muharrikin kanun değil aşk olacağı iddiasıyla iki netice çıkardı:

- 1 — Aşksız izdivaç gayri ahlâkidir,
- 2 — Aşk izdivaçsız da ahlâkidir.

Ona göre ferdin duyacağı en mühim his aşk hissiydi ve ferdin aşkı tekâmül (Evolution) de en kuvvetli bir amildi. "Aşk neticesi meydana gelen istikbalin anne ve çocukları dünyanın manevî inkılâbını doğuracaktır. Ulvî annelik vazifesini muvaffakiyetle yapabilmek için kadının siyasî ve içtimâî hukukuna sahip olması lâzımdır. Fakat bunlar kendisi için başlıca gaye değil muazzez gaye olan anneliği tekâmüle sevk edecek vasıtalar olmalıdır. Kadının dünyada en çok malik olması lâzım gelen hak, aşk ve annelik hakkıdır" diyordu.

BEDRİYE MUSTAFA

Yatakane ve Saatlar

Beyaz perdeler gibi gerilince dört duvar,
Uzun koridorlarda boğulur bir canavar;
Kesik bir nabız gibi ses verir yatakane.

* *

Bir hayal yaşatmaktan gözlerim yorulunca,
İçinde bir eskimiş zenberek burulunca,
Uzak bir saat vurur dokuzu tane tane.

* *

Çanlarını sallayan bir kervan halinde bu
Gözetler bir kulenin en ucunda gurubu;
Damlarda kuşlar gibi birikirler gittikçe.

* *

Tavanın bir ıslanmış renkle büyür kirleri,
Sıska kollar halinde karyola demirleri
Kımıldar saatların sesini işittikçe.

* *

Bir köşede duyarken bu dilsiz "tan tan" ları,
Sessiz uyandırmaktan korkarak yatanları,
İçimdeki zemberek bir gece boşalırsa..

* *

Ne bir örtü isterim, ne de süslü bir çilenk
Kanı benim kanımdan, ruhu benimkine denk,
Üstüme serpin bu tok seslerden ne kalırsa..

Dijon; 13 - X - 1928

SABRİ ESAT